

Kringkastingens opptak i Eide.

Møre Dagblad Av Ingvald Langnes. 5 januar 49.

I anledning herr Iver Lindseth's ærend i Kristiansundspresen før jul, finner jeg det på sin plass å komme med en redegjørelse:

For over et år siden henvendte jeg meg til kommunens ledende menn om at herredstyret skulle sende søknad til Norsk Rikskringkasting om å få et opptak her. Da dette ikke førte til noe, tok jeg fram saken på et møte i Møre Stenleverandørforening. Resultatet ble et enstemmig vedtak for saken. I samarbeid med formannen i foreningen herr Hans Wågsbø, ble så søknaden sendt den 3. mai i fjor. Skrivelsen gikk ut på følgende: «Formålet med et opptak er spesielt å fremme de to store merkesakene, jernbanespørsmålet og tilførselen av elektrisk energi, som også er aktuelt både for Nordmøre og Romsdal. Vi mener at steinindustrien og kalksteinsforekomstene i Eide må bli et viktig ledd for å nå disse mål. Industrien som allerede er igang er betydelig, og kalksteinsforekomstene skal være av de største i Skandinavia. Uten elektrisk kraft og jernbane, kan disse store verdier bare delvis nyttiggjøres. En utvikling til storindustri vil få den største betydning langt utover Eides grenser.

Vi mener også at Eide er helt til-sidesatt når det gjelder reklamen for turisttrafikken. Bare dette kunne betinge et opptak.

Videre kan man ta med utviklingen i jordbruket, og i denne forbindelse bureisingfeltene. I dette høve vil vi peke på, at Møre og Romsdal fylkes største gårdsbruk ligger i Eide. Ellers måtte en få med om utviklingen i binæringen, fra tjørebrenning, fiskeri til industri.»

På denne henvendelse fikk vi intet høre, men en morgen i høst sto reportasjebilen og kringkastingsfolkene her. Helt tilfeldig ble Trygve Silnes og jeg med på en orienteringstur rundt om i distriktet. Etterpå ble så planen for opptaket utarbeidd av kringkastingsfolkene alene.

Vi hadde ingen anelse om at vi skulle bli intervjuet, før straks før opptakene dagen etter. Våre forsøk på å foreslå andre endret ikke denne beslutning. Vi satte da som betingelse at det ikke skulle nevnes navn, hverken på folk eller bedrifter. Vi visst fra før, hvor ømtålig det er at noen føler seg tilsidesatt. Av samme grunn, ble det unnlatt i utsendelsen av programposten å nevne navnene på oss som var med. Vårt forslag om å få med utviklingen av binæringene ble ikke imøtekommet. Alene dette ville bli stoff til å fylle ut en programpost på 20 min. I et slikt opptak, ville det som Iver Lindseth etterlyser finne plass. Det måtte da bli en historikk helt fra gruvedriften på Visnes for flere mannsaldrer siden, kalkbrenning i Ramsvika, hugging av bygningsten på Visnes som set etterlyser, prøvedriften etter

kis i Langneslien, prøvedriften i marmorfeltene på Nås og feltspattdriften på Silnesfjellet. I en slik redegjørelse, ville Ivar Eide ikke blitt stående som den første, men i blant de første pionerer. Alle disse tilløp var bare av kort varighet, og en kan ikke se noen direkte sammenheng med dette og monumentindustrien som mange år senere oppsto. Den indirekte virkning hadde sikkert sin betydning, ved at en del folk fikk noen øvelse i stenarbeide, og at det åpnet øynene for at det var verdier i fjellene her.

Opptaket til monumentindustrien i Eide, var at Johan Langnes i 1918—19 begynte å støpe gravmonumenter av mosaik. Dette er en slipt blanding av sement og marmorflis. Han hadde lært hos Sandberg i Molde, og tiltaket hadde således ikke noen direkte forbindelse med driften på Visnes 10—12 år tidligere. Heller ikke tror jeg dette tiltaket hadde noen innvirkning på Ivar R. Eide og hans sønners tiltak på Visnes ca 2 år senere. Sikkert er det, at dette var opptaket til denne industri som hovednæring. Derfra strekker det seg en sammenhengende utvikling til i dag. Det er ikke bare disse menn som har æren for denne utviklingen, men en rekke andre som også har slitt hårdt og gjort sin store innsats. Heller ikke skal vi glemme dem som i de vanskeligste årene arbeidet for en ussel lønn, slik at bedriftene kunne bli i stand til å holde hodet over vannet.

Skulle en ta med noe av dette i reportasjen, hadde det ikke blitt mye igjen av de 20 minuttene vi hadde til rådighet. Vi ble heller ikke spurt om hvem som hadde æren, men inne på et monumenthuggeri ble det spurt: «Kor ha det seg at det vårt teke til å hogge gravsteinar her i bygda?» Som svaret ble, fastholder jeg fremdeles at den største årsak var marmorforekomstene og at fiskeriene ikke begynte å slå feil før i 1926—27 må han huske feil. Fiskeriene begynte å avta ca 10 år tidligere. Jeg drev selv fiske alle disse årene, og måtte gi opp i 1924 grunnet ulønnsomhet. Det ble ingen annen utvei, enn å ta til å hogge stein. Det lille jeg kunne av faget hadde jeg lært i Trøndelag. Jeg tar ikke mye feil når jeg påstår at de fleste gikk inn i monumentindustrien av samme årsak.

Formålet med disse opptakene er å gjøre landet kjent for lytterne, ikke for å imøtekomme enkelte mens særinteresser. Meningen var å fortelle lytterne litt om bygda slik den er av i dag. Når en tar i betraktning at det bare er to reportasjebiler i landet, en i Bergen og en i Oslo, burde vi være takknemmelig for at vi fikk dette opptaket. I stedet kan kringkastingsfolk få lese i alle de tre Kristiansundaviser om missnøye.